

Onthulling borstbeeld Karel Jonckheere

Dirk Beirens

Op zaterdag 19 oktober 1996 vond in het Stedelijk Feest- en Cultuurpaleis te Oostende de plechtige vergadering met onthulling van het borstbeeld van Karel Jonckheere plaats.

De bronzen buste, een kunstwerk van de bekende en gewaardeerde Oostendse sculptor Josyane Vanhoutte, kon gerealiseerd worden door de inbreng van het Willemsfonds Oostende, maar vooral dankzij de financiële steun van een aantal personen, bedrijven en verenigingen zoals Gidsenkring Lange Nelle.

Het beeld werd door het WF aan de stad Oostende aangeboden in de hoop dat het later een plaats krijgt in de leeszaal - een wens van wijlen schepen voor cultuur Kris Lambert - van de nieuwe bibliotheek.

Het programma zag er als volgt uit:

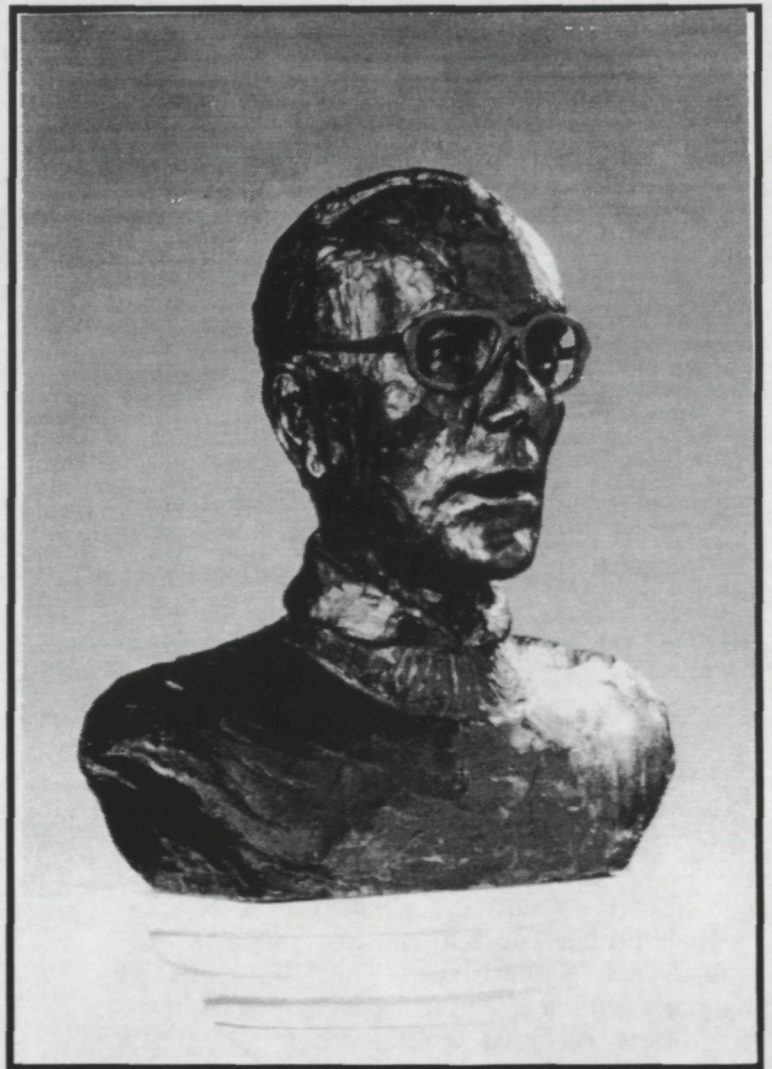
- Verwelkoming en inleiding door S. Brusseel, voorzitter WF Oostende
- Oostendenaar en letterkundige Karel Jonckheere belicht door Dirk Beirens (de tekst volgt integraal na deze inleiding)
- Karel Jonckheere "junior" over Karel Jonckheere, of "Een groet van neef aan oom"
- Hulde van WF algemeen bestuur door Leo Ponteur, algemeen voorzitter
- Oostende brengt een eresaluut aan KJ via burgemeester J. Goekint
- Plechtige onthulling van de buste
- Receptie

Mevrouw Jonckheere, Floris,
Notabelen en genodigden van het
Willemsfonds en de stad
Oostende,
Geachte dames en heren,

Ik zal niet beginnen met te zeggen dat KJ's leven en werk onmogelijk samengevat voorgesteld kunnen worden in dit korte tijdsbestek.

In een mooi groen ingebonden, klein boekje "Filter uw dag" (1970) schreef KJ een honderdtal aforismen bijeen: snedige, pittige gedachtenverwoordingen zoals:

"Om het de scholieren gemakkelijk te maken, zou ik willen sterven in mijn geboortestad op mijn honderdste verjaardag."

De weinige scholieren die nog werk van deze letterlievende dichter voorgeschoteld krijgen, hebben het dus niet onder de **markt** wat zijn tijd en ruimte betreft.

Markt, zei ik,
de Grote Markt van Oostende alias het Wapenplein, nu het kermisplein aan de andere kant van de glazen wand.
Over die markt schreef KJ volgende poëtische journalistieke bespiegeling in de Gazet van Oostende, liberaal weekblad voor Oostende, anno 1933:

*Niet de Vischmarkt, noch de Groentenmarkt, noch de Vogelmarkt, maar de MARKT.
Daar waar nu, in de schemering`
de politie elk half uur de jongens van de kaai wegschoppen moet
omdat ze voetbal spelen voor 't plechtige stadhuis (nu dit gebouw, het Feestpaleis);
waar in de jaren 1600,
op dezelfde plaats waar thans 's Donderdags de evangelisten liedjes voor niets zingen,
de Oostendse heksen verbrand werden.
Dat is de markt.*

*De hond, die zijn been opheft tegen de kioske behoort er zowel toe, als de neger, die
voor den honger, de maag, de borst, den buik en nog wat,
anijsspekken verkoopt.
De Markt dat is de Hooge Wacht (stadsbib, nu apotheek op hoek met Louisastraat)*

*en Jan Bubbel die er met zijn maten, de zonnekloppers tegen te slapen ligt.
Dat is Cecilia, Kerlinga en Patria, met denzelfden staart doch van verschillende kleur
en de "chochtee litereir" (nu balie museum op hoek met Kapellestraat).
Ook de spreekwoordelijke creme à la glace-kar en 's avonds de concerten van de
Harmonie, helpen de Markt vormen tot wat ze is: de Markt...*

*De beiaard, die alle kwart, een lepeltje muziek over de stad giet - nu een koffielepeltje
en als 't uur is, een soeplepel,
de roepen van de taximannen en de koetsiers, zingen
ook van de Markt.
De Markt is schoon, oud en grijs.*

*Proper is ze, den Donderdagnamiddag, wanneer de pompiers het koekemul en de
koolblaren wegsputten met een rechten klaren straal die de Markt schijnt te zegenen...*

DAT WAS 1933.

Die dertiger jaren in Oostende worden opgeroepen tijdens de KJ-wandeling ontworpen door Gidsenkring Lange Nelle. Onze letterlievende dichter fungeert er als alomtegenwoordige kapstok voor het interbellumverhaal van onze stad.

KJ hier geboren in 1906, hoogbloei van de Belle Epoque (zie tent. De Baden);
ram van 9 april zelfde geboortedag als Leopold II, wel 66 jaar jonger;
van de generatie van schilder Gustaaf Sorel (1905) en
cineast Henri Storck (1907) die nu al door de heemkring De Plate en volgend jaar officieel
gehuldigd wordt;
Sorel, Jonckheere en Storck, drie leeftijdsgenoten
in de schaduw van Ensor, Spilliaert, Permeke (zie PMMK + SMSKO)
en Jan Declerck...
Hij heeft ze alle vier gekend, heeft er over geschreven en gesproken
Van Ensor getuigt KJ: "Ensor was een bourgeois maar die de moed had tegen zichzelf te revolte-
ren en daardoor aan complexen leed die hij trachtte op te lossen door zich maskers op te zetten!"

KJ werd schrijver, veelschrijver:
bekendst wellicht om zijn poëzie, reisverhalen, journalistenstukjes, memoires, polemische brieven,
liederen, essays, historische werkjes, radio- en TV-bijdragen, aforismen, vertalingen, vertellingen.

Hem werd een bescheiden plaats in de galerij der Vlaamse schrijvers toebedeeld.
Een schrijver uit de kuststreek waar meer schilders dan auteurs ontsproten zijn.
Een letterlievende dichter die meer bekend is om zijn puntige gezegden, vlamme toe spraken,
taalspelletjes en in zijn functie als adjunct-kabinetschef "Verbreider der Nederlandse Letteren" van
de Minister van de Nederlandse Cultuur.

Die bescheiden plaats omdat hij ambtenaar was? Er waren nog ambtenaar-schrijvers.
Bescheiden omdat zijn werk nauwelijks gekend was?
Omdat het vooral om dichtwerk ging, voor iedereen bereikbare poëzie, parlando-poëzie.

Zoals bijv. de slotstrofe uit de bundel "In de wandeling lichaam geheten" (1964):

*"Ik blijf tevreden met een boterham
Een dak voor vrouw en kind, een koppel talen
Om naast de eeuwigheid als blijde ram
Van uur tot uur te mogen ademhalen".*

Ootmoedig bekende ook Herman de Coninck dat hij het werk van KJ nauwelijks kende in de inlei-
ding van het in 1992 verschenen boek "Niemand moet me helpen sterven ... KJ gebloemleesd".

Ik citeer daaruit:

*"Het heeft een bundel of drie geduurd voor KJ zijn eigen stem vond. Laat zijn adolescente
biecht-poëzie, zijn experimenten met het vrije vers en zijn opsomgedichten weg en je houdt
een tragische dichter over van een goede 100 klassieke verzen. De Coninck was verrast
door KJ's verzetspoëzie, polemische vrijzinnige gedichten zoals twistgesprekken met God
zelf en verder ook door wat hij noemt "ars-poëticale" gedichten waarin KJ zijn eigen dich-
ten, wat hij geregeld relativeert en de dichtkunst zelf als onderwerp behandelt."*

KJ zei zelf: "Proza schrijf ik uit een teveel, poëzie uit een tekort".

Een soms tragisch tekort waarin hij begaan is met de mens die geslingerd wordt tussen liefde en
leed, het tijdelijke en het tijdeloze, de ruimte bezielend of leegmakend.
Het speelse karakter van zijn verzen laat zich heel dikwijls intomen door de bezinning over vergan-
kelijkheid en tegenslagen.

Karel Jonckheere

K. Jonckheere

Karel Jonckheere °Oostende 09.04.1906 - +Rijmenam 13.12.1993

Van zijn mooiste en indringendste poëzie getuigt "AUGUSTUS 1951"
(bundel Na-Zicht 1976)

*"Zij staat te neuren in het zomerlicht
over de wieg van Floris onze zoon.
Ze weet nog niet dat daar een blinde ligt,
van 't avontuur ons onverdiende loon.
*Dit kind is later zorg. Maar zij, zo lief
behulpzaam voor haar broze prematuur
en ook voor mij, haar oude maagdomdief,
wie dooft de vreugde van haar teder vuur,
*Ik zal het doen. Maar zeg mij waar, wanneer?
Als wij alleen zijn, of met vrienden bij,
of straks als ik uit de duinen keer
om ongezien te zijn als ik soms schrei?
*Leer mij meteen dan hoe men zoiets zegt.
Of zegt men het in bed, stil maar beslist,
als zij zich innig in uw armen legt
en schuchter snikt dat zij het ook wel wist?"*

KJ vertelde zelf dat hij "geen zittend gat heeft" en prof Janssens 'boutadeerde':
"God is overal maar KJ is overal geweest".

Hij heeft de spanning die de Oostendenaar kwelt "180° zee 180° land" vaak doorbroken tijdens
verre reizen, zelfs als ijslandvaarder.

Maar hij kwam ook vaak terug met lijf en leden of in gedachten naar 't zeetje, dat neemt en geeft,
getuige zijn "Ballade van de verdronkenen" (Wat niet geneest 1943).

*"Wat baat ons 't zilver van de witste vis,
Een steurkrab heeft onze ogen uitgevreten..."*

Hij heeft het altijd spijtig gevonden dat hij er nooit in geslaagd is een historische roman over 'Het
Beleg van Oostende' te schrijven.

Alhoewel in 1970 verscheen "Oostende verteld" met een "d": de geschiedenis van de stad met als
rode draad "de strijd om het voortbestaan" waardoor de Oostendenaars treiteraars/grèters van
beroep geworden zijn omdat ze niet ophouden te reageren tegen de alle zelfstandigheid en vrijheid
fnuikende overmacht en overheid.

Oostende is één groot masker! Niewaar James?

Als een toerist durft op te merken dat 't stinkt aan de vistrap, grapt Karel mee met d'echte
Oostendenaars:

"Neen, neen je neuze staot te dichte bie je moend;"

Na 38 jaar verblijf in zijn geboortestad werd onze letterlievende KJ zoals zovelen in begin 1944
weggestuurd door de bezetter.

Hij is er nooit meer permanent teruggekomen.

*"Ik woon te Gent verbannen in het vaderland.
Dit was een Zondag meer maar met gedruil van regen
en welke regen, tam en grauw en zonder strand
waar nu de meeuwen op hun oude vlerken wegen.
*Geef mij Oostende weer met avonden aan zee
waar wind steeds wind is en de regen nieuws komt geven
uit wat in 't westen leeft achter 't gordijn der ree
en mij van horizont en avontuur doet beven.*

Een goeie 40 jaar na zijn met de Staatsprijs bekroonde bundel "Spiegel der Zee", schreef ie in 1988 het slotstuk "Recht op Da Capo", een lyrisch afscheid:

*"Slenterend door oud-Oostende
langs de Kaai tot aan 't staketsel,
kan ik nooit mijn stap bedwingen,
loop zo maar de Noordzee binnen.
*Over ijzersterke planken
voelt de voet een zinnig trillen,
dat doorzongen van de branding
mij verbindt met ruimte en diepte..."*

Oostende en de Oostendenaars: in 1975 vroeg een journalist aan CA Wauters, Lia Timmermans, J. van Remoortere, Gaston Duribreux en KJ naar hun omschrijving van "de Oostendenaar". KJ antwoordde met de vraag: hoe moet dat, als mens ... burger... filosoof ... ambachtsman ... type ... Hij sleurde er de seizoenen bij:

*"In de lente is hij/zij de spitsvondige regisseur bij de voorbereiding
van het seizoen.
Tijdens de zomer verschijnt hij/zij als de hoge koortslijder bij het
vlijtig bijengrabbelen van de bestaansinhouden (als 't een goed seizoen is!)
In de herfst is hij/zij getuige van de tragedie, de jubel of de berusting
bij het opmaken van de balans...
En in de winter is hij kandidaat-marmot met als antivervelingsventielen
maskerade en vergaderingen..."*

Oostende kwam dichters bij hem in zijn dichten.
Kent u deze rijmende liefdesbrief uit 1966?

*"Gij vraagt mij rimram Oostende, oud lief met uw dubbel gezicht
Masker voor masker vervul ik als academicus mijn plicht
Dat Karel van de Woestijne (z'n lit. vb.), vriend van de Boulevard du Midi
Een eindje straat heeft gekregen, uit 't gezicht van Ptieparie
Meestal uw standbeelden paard zijn, desnoods met een koning erop
Maar uw eigen schone artiesten, die staan nog te wachten op hun kop
Men het vagevuur kan vinden aan de voet van uw Peperbus
Maar geen enkel pissijntje in de Queen of the Watering Places
Gij hart blijft (kamers en boezems) de eerste zeer zichtbaar te huur,
De tweede (dikke matille) kluchtig verscholen in wat bloemen rond het uur
Het gekste van uw Visserskaai nog altijd uw garnaaltrap is
Waar alles naar beneden gaat behalve de prijs van de vis
Het huis waar ik ben geboren, eens geheten de Zwarte Kat
Zo grondig werd afgebroken, dat er zelfs geen muis meer in zat
Geen mens een collegeschijter meer kent uit een atheneezot
De werf en het Lijnbaanstraatje plus de oude vismijn zijn kapot.
De meisjes mij niet verleiden, met wier moeder ik heb gevrijd
De meeste makkers reeds lang dood zijn met wie ik het gebakkeleid
Nog vele vuven en zessen op uw bord werden uitgewist
Maar ik nog de belboei hoor als ik ergens dwaal in de mist
Ik rijmende zit te brommen, gij hebt het al lang in de mot
Het zijn maar klaps voor de koaje, ik draai al een uur rond de pot
Van de bonte lettergrepen uit het woord academicus
Smok ik de laatste op uw tot want bie joen, Oostende, zienk alssan tuus.*

Zijn laatste aforisme op een kladblaadje luidde

"Een dode bestaat niet meer voor zichzelf maar voor de levenden".

Ik hoop dat u hem de hommage verleent waarop hij als ambassadeur van de Nederlandse cultuur, Vlaams letterlievend dichter waarmee ik bedoel "hij die de schone letteren bemint en bevordert" en de rasechte schrijvende Oostendenaar recht heeft:

zijn borstbeeld in een *nieuwe* bibliotheek op *'t koptje van 't hoofd.*

Zeker nu Middelkerke hem een straatnaam heeft toebedeeld.

Karel, een knipoog naar jou aan de andere Kant via je zelf gecomponeerde grafschrift

*"Ik blijf leven zonder tijd
Weiger zelfs te zijn geboren
Mijn volstrekte eeuwigheid
Zal niet eens de dood verstoren"*

Ik dank u.

Dirk Beirens

Karel Jonckheere - geboren in de Sint Paulusstraat 10 als waterproof Oostendenaar.